

formaliter transeunte. Deus autem, qui nutu voluntatis substantias producit, eodem nutu efficit modos, et qualitates earum; operatio enim Dei est semper operatio infinitae virtutis independentis a rebus.

Cum vero hic efficiendi modus per nutum voluntatis sit proprius Dei; sequitur in ipso solo principium illud, habitata ratione causalitatis tantum, non valere: cetera autem agentia, cum agunt ad extra, agere actione formaliter transeunte; et ideo postulari praesentiam eorum, seu applicationem vis eorum ad subiectum patiens.

DEMONSTRATIO VII. PARTIS. *Casus est aliquid evenire praeter intentionem, vel expectationem agentis.* Presse acceptus ut a fortuna distinguitur, casus est aliquid evenire praeter expectationem et desiderium agentis; fortuna vero aliquid evenire praeter expectationem quidem, non autem praeter desiderium; quod si sit contra desiderium, erit mala fortuna. Casus itaque refertur ad intellectum, eumque ignorantem; et negat in eo praecognitionem eventus futuri; non autem negat existentiam causae a qua factum procedat. Casus ergo non est nisi modus quidam quo factum contingit, et quidem modus extrinsecus, relative scilicet ad intellectum ignorantem. Per se ergo nihil est; nec factum aliquod, quia est tantum modus extrinsecus relativus facti: neque est causa aliqua; non enim est ratio cur res sit. Quia vero omne quod fit causam sui habet, sequitur quod casus aut fortuna nequeant esse causae alicuius effectus.

Nullus ergo potest esse sensus huius propositionis; *mundus a casu administratur*; quidquid enim fit causam realem habet. Quid ergo volunt qui providentiam negantes casum in mundum introducunt? Id velle tantum possunt; omnia vel plura accidere praeter intentionem. Et si de intellectu humano loquantur, plura huiusmodi accidere damus libenter; sed negamus id fieri posse relate ad intellectum divinum. Divinus enim mundi ordinator sicut res omnes vel minimas creavit, ita res omnes vel minimas ordinavit; quid singulae futurae essent quibuscumque in adiunctis praecognoscens, et libere determinans quibus in adiunctis

ponendae forent, ideoque praesciens quid quaevis res quocumque tempore vel loco actura erit. Nullus ergo divinae providentiae casus accidere potest. Thomas I p. q. XXII. a. 2 ad 1.

Dices: nonne et nos quoque docuimus in Critica Th. IX effectus ordinatos contingere posse casu? Cur ergo modo negamus causalitatem casus?

Resp. Docuimus posse effectum sine reali et propria causa evenire, aut casum esse causam alicuius effectus, *neg.* docuimus aliquid posse evenire, quin expectetur ab intellectu, *subd.* ab intellectu, qui non cognoscit causam, vel vim qua causa operatur, et omnia a diuncta operationis, *conc.* ab intellectu omnia cognoscente, *neg.* Itaque cum aliquid dicitur casu vel fortuna contingere, quod pro intellectu finito frequenter verum est, nullo modo dicitur casum aut fortunam esse causam aliquam.

#### THESIS XXII<sup>a</sup>

*I Systema Occasionalismi, quo entibus creatis aut saltem naturis corporeis vis activa detrahitur, nulla ratione innititur; II imo est certissime falsum.*

DECLARATIO. Cum vindicatur creaturae vis activa, non asseritur cuivis creaturae vis quilibet faciendi, nec ulli creaturae asseritur vis producendi ex nihilo subiecti, aut vis independens: sed asseritur vis propria cuique, determinata, vis agendi in subiecto, vis transmutandi subiectum, modificandi illud, vis indigens extrinseca determinatione ad exercitium suum, divinaque cooperatione. Nec nulla vis est nisi infinita; nam infinita vis Dei, sicut ceterae eius perfectiones, potest in infinitum finito modo participari: conceptus autem vis per se non exigit infinitum gradum, sed indifferens est ad finitum et infinitum. Concipitur enim efficacia limitata quoad effectum, et modum agendi. Nec omnis vis effectiva est creatrix, aliud est enim ex nihilo producere substantiam, aliud substantiam existentem transmutare aut

modificare, ita ut effectus, qui producitur, non sit ex nihilo sed ex subiecto. Est vero ex nihilo sui, h. e. fit res nova (cf. dicenda in Cosmologia cum de creatione disputabitur).

S. Thomas C. G. L. III. c. 69 testatur quosdam fuisse, qui putarent « nullam creaturam habere aliquam actionem in productione effectuum naturalium, ita scilicet quod ignis non calefacit, sed Deus causat calorem praesente igne » vel qui putarent saltem corpora inactiva esse. Eandem sententiam adoptavit sec XVII Nicolaus Malebranchius (Recherche de la Vérité L. VI. p. II. ch. 3); quem alii veluti parentem secuti sunt.

DEMONSTRATIO I. PARTIS. Iam vero nulla est ratio cur negetur entibus creatis vis activa. Nam ideo negaretur, quia repugnat: atqui nulla repugnantia ostendi potest inter haec duo, nempe *ens creatum*, et *activum*. Neque enim activitas repugnat enti, prout ens est; cum sit aliquod certe ens activum: neque repugnat enti creato seu finito activitas finita: sed sicut enti infinito competit activitas infinita, ita enti finito competere potest activitas finita.

Neque repugnantia ostendi ex eo potest quod Deus iam omnia operatur in omnibus: operatio enim superioris agentis non impedit activitatem causarum secundarum, quae simul cum illo agant.

Neque magis eadem repugnantia probatur, quia non sunt multiplicanda entia sine necessitate; Deus autem solus potest omnes effectus producere. Nam 1° falsum est quod Deus solus possit absque concursu alterius causae omnes effectus producere; nequit enim ipse solus producere actus vitales, puta: cognitionis, volitionis, qui nisi sint vitaliter ab eo subiecto in quo manent, nec sunt actus vitales, nec sunt actus alicuius; non enim sunt actus Dei, qui per illos non constituitur cognoscens aut volens: nec sunt actus hominis, qui eos non elicit: non sunt ergo cognitio aut volitio alicuius; nullus ergo cognoscens aut volens: nulla proinde tandem cognitio aut volitio.

2° Falsum est, attributa vi activa entibus creatis, multiplicari causas sine necessitate. Quod quidem ex modo di-

ctis est satis evidens. Praeterea ut generatim loquamur, quinam est sensus huius effati: *non sunt multiplicanda entia sine necessitate?* nimirum *non est putandum esse entia, quorum nulla reapse est ratio sufficiens cur sint.* Non vero est iste sensus: *non est putandum esse ea entia, quibus etiam deficientibus aliquis finis posset obtineri.* Nam cum finis aliquis potest multipliciter obtineri, Deus ius habet eligendi ea media, quae velit, imo et plura simul; nec huic voluntati deerit ratio sufficiens, quae est manifestatio uberior suae bonitatis, et ampliatio cognitionis humanae. Itaque etsi daretur Deum solum facere posse omnia, non esset consequens multiplicari causas sine necessitate, si substantiae creatae activae sunt.

Perperam vero repugnantia ex eo demonstraretur, quod ad aliquid faciendum vis creativa requiratur. Nam creare est aliquid ex nihilo subiecti facere; potest autem aliquid fieri quoque ex subiecto praeexistente: cum nempe subiectum aliquod modificatur aut transmutatur.

Neque repugnantia deduci potest ex eo quod repugnet Deo, sive ipsum dedecet adsciscere in consortium suae activitatis res creatas: sicut enim iis communicavit esse, ita potuit et iis communicare quod consequitur esse, h. e. activitatem. Neque eas adsciscit in consortium suae activitatis, tanquam pares, aut ut ab illis iuветur, sed tanquam instrumenta aut causas secundas, quarum activitas cum divina sociatur, quia solae agere non possunt.

Quoad activitatem vero corporeae substantiae nulla rursus repugnantia demonstrari potest. Nam etsi corpora sint in inferiore ordine rerum, si tamen entibus finitis non repugnat vis activa, neque repugnabit corporibus vis quaedam magis limitata, et proportionata eorum naturae. Nulla sane apparet oppositio inter ens extensum, et vim ex. gr. resistendi.

Neque dicas corpora per se esse inertia. Nam inertia haec non significat defectum vis activae, sed defectum determinationis ab intrinseco existentis ad statum motus vel quietis. Verum cum corpora ad motum fuerint determinata,

ipsa existentia in motu possunt alia movere, conferente simul vi propria et insita resistendi.

DEMONSTRATIO II. PARTIS. Iam vero quod occasionalismi systema praeterea falsum sit, demonstrari positive potest tum argumentis generalibus, tum specialibus. Priora accipimus a S. Thoma l. c. n. 2. « quod dat alicui aliquid principale, dat eidem omnia, quae consequuntur ad illud... facere autem aliquid actu consequitur ad hoc quod est esse actu; ut patet in Deo: ipse enim est actus purus, et est prima causa essendi omnibus: si igitur communicavit aliis similitudinem suam quantum ad esse, consequens est quod communicaverit eis similitudinem suam quantum ad agere, ut etiam res creatae proprias habeant actiones. » Scilicet substantiam creatam consequitur activitas quaedam, h. e. quaevis substantia est quaedam vis, quaedam potestas aliud faciendi. Cuius quidem vis exercitium poterit impediri, vel poterunt deesse conditiones requisitae ad operationem, at vis insita cuique substantiae manebit semper: ideoque Deus conferens esse, dat etiam vim.

Quod autem omnem substantiam consequatur vis quaedam, ita probari potest. Etenim possibilis est in infinitum crescens participatio finita divinae vis, par est enim ratio pro vi ac pro aliis perfectionibus divinis. Iam vero vis finita vel per se subsistit, vel in alio: alterutrum dicas, habebitur semper possibilis sine fine multitudo substantiarum pollentium vi finita. Atqui si istae vires finitae, quae esse possunt, sunt substantiae, vel in substantiis, pariter omnes substantiae possibles sunt vires quaedam, vel viribus pollent. Nam substantia quaevis erit aequae perfecta ac aliqua ex illis substantiis possibilibus, quae quemdam gradum vis obtinent: ideoque si haec potest aliquid efficere, poterit et illa; nam si quid haec potest, potest ratione suae entitatis, cui est identica, aut cui inhaeret vis. Ergo omnis substantia est vis quaedam; seu, ut ait S. Thomas: « quidquid participat a Deo esse actu, participat quoque esse activum ».

Quod autem Deus vires creatas non cohibeat, sed sinat imo velit agere, probat S. Thomas ita: quia « subtrahere

ordinem rebus, est eis subtrahere id quod optimum habent: nam singula in seipsis sunt bona: simul autem omnia sunt optima propter ordinem universi; semper enim totum melius est partibus, et finis totius fine ipsarum: si autem a rebus subtrahuntur actiones, subtrahitur ordo rerum ad invicem: rerum enim, quae sunt diversae secundum suas naturas, non est colligatio in ordinis unitatem nisi per hoc quod quaedam agunt, et quaedam patiuntur: inconveniens igitur est dicere quod res non habent proprias actiones » l. c. n. 5.

Specialia autem argumenta huc redeunt: omnia entia vel sunt viventia, vel non viventia. Atqui 1° viventia constat esse activa quoad actus immanentes; et hoc probavimus superius. Constat 2° spiritus esse activos quoad motum localem gignendum in corporibus; hanc enim activitatem spiritus nostri in nobis ipsis experimur. Ex iis quoque, quae per experientiam de animalibus cognoscimus, adhibita etiam analogia nostrae naturae, quae est illis affinis, satis manifeste colligitur quod animalia habent principium intrinsicum activum motus, non secus ac colligimus certe ea sentire et appetere.

Corpora autem quod spectat, ut de iis viribus agamus, quae evidenciores sunt, (distinctior enim huius rei tractatio ad Cosmologiam pertinet) constat 1° explicari in eorum contactu vim quamdam resistantem: 2° corpora resistantia in motu, determinare alia ad motum, in quae occurrant: (Cf. Th. XIX. p. II.) 3° eosdem effectus in iisdem adiunctis ab iisdem semper naturis corporeis procedere. Constat 4° vim resistendi, et vim, determinatione ad motum accepta, movendi, non superare dignitatem naturae non viventis; non enim sunt actus vitae: constat 5° nulli naturae finitae vim aliquam activam repugnare, imo omnem substantiam esse activam (I. arg.): constat 6° plures corporeas substantias frustra esse, si nihil agunt: ea nempe quae sensus humanos fugiunt. Cur enim ex. gr. tanta massa telluris et orbium caelestium? porro aliquid esse frustra divinae providentiae repugnat. Ex quibus omnibus patet corpora reapse esse id, quod universa hominum persuasio tenet, h. e. activa.

THESIS XXIII<sup>a</sup>

*I Licet operatio substantiae finitae sit accidentalis, II et ut ea sit, requiratur aliquid aliud praeter ipsam substantiam; III tamen substantia potest esse per se absque ope accidentis superadditi activa, principiumque proximum operationis suae; IV etsi non repugnet manifeste vim, quae sit principium proximum operationis, a substantia realiter distingui.*

DEMONSTRATIO I. PARTIS. Accidentale est quod potest abesse salva substantia: porro talis est operatio substantiae finitae: nam, etsi non operaretur, foret nihilominus ens per se existens, ac potens operari, ideoque in ratione substantiae perfectum, licet adhuc imperfectum quoad ea, quae potest habere. Nulla ergo in genere operatio est necessaria substantiis finitis ut sint: sive non est aliqua operatio substantiis finitis necessaria necessitate formae, quatenus nempe illae operatione constituentur in esse: quamvis necessaria sit necessitate finis; sunt enim substantiae ut operentur, finemque suum operatione consequantur.

DEMONSTRATIO II. PARTIS. Nulla substantia finita est per se ipsam solam determinata ad operationem: hoc enim est proprium substantiae infinitae. Nam operatio cuiuscumque vis multiplex est saltem secundum numerum, et multiplex sine fine; sicut ex. gr. corpus *a* potest movere corpus *b*, corpus *c*, corpus *d*, et ita porro. Oculus potest videre obiectum *a*, obiectum *b*, obiectum *c* etc.; mens cognoscere potest veritatem *a*, veritatem *b*, atque ita processu continuo sine fine. Si autem ex natura sua sit subiectum agens determinatum ad agendum, cum nulla sit ratio cur hanc potius quam illam operationem edat, quia omnes singillatim ex aequo potest, vel nullam edet, vel omnes simul, vel unam aequivalentem omnibus: perfectio autem contenta operationibus multiplicabilibus sine fine, si reducatur simul ad actum, est infinita. Ita intellectus noster, si uno actu cognosceret quidquid sine fine cognoscere potest (potest au-

tem vel ex solis naturalibus viribus, vel elevatus a Deo cognoscere singillatim quidquid est cognoscibile) cognitio eius esset actu infinita: quia non posset amplius crescere; nam in ordine cognoscibilium quae sunt sine fine, nihil est praeter omne quod est cognoscibile; hoc autem uno actu intellectus amplecteretur: cognitio eius ergo esset actu infinita. Intellectus autem infinitus est infinitus quoque in ratione sentis, ut suo loco (Th. XXIX p. II. n. 7<sup>o</sup>) demonstrabitur. Item corpus *a* potest movere corpus *b*, corpus *c*, corpus *d* etc.: manifestum est autem quod quanto plura corpora simul ab eodem moventur, tanto maior est eius efficacia. Si vero est per se solum corpus *a* determinatum ad movendum, vel nullum, vel omnia simul movebit; ideoque movens exeret vim motricem, qua nulla maior esse potest, h. e. infinitam. Vis autem motrix infinita est et ipsa infinita in genere entis: ergo.

Itaque quaevis finita vis est per se sola in potentia, atque indiget determinatione aliqua ab extrinseco accepta; qua fit ut singillatim illud tantum ex iis, quae potest, agat ad quod determinatur. Ita sensus visus ab obiecto praesente et luce, ita mens a sensatione praecedente determinatur, ita quoque voluntas a cognitione praevertente, non quidem ad hoc potius quam illud agendum, sed ad agendum determinatur, atque ad agendum circa ea, quae proponuntur ei. Quocirca non omnia elementa sive principia quae requiruntur ut sit actio, sunt in ipso subiecto agente, nec sunt in potestate eius; principium nempe determinans actionem est extra agens, neque ab eo dependet. Exinde est quod nullum agens finitum est *per suam essentiam* operans; scilicet nullus spiritus est per suam essentiam intelligens, nullum corpus per suam essentiam movens, aut resistens: etc. Nam agens *per suam essentiam* dicitur illud, cui sua essentia sufficit ut sit actu agens, cuiusmodi est tantummodo Deus.

DEMONSTRATIO III. PARTIS. His positis quaestio fit an substantia finita sit ipsa vis operans, principiumque immediatum operationis suae; an potius vis immediate operans, principium proximum existens operationis, sit quaedam qualitas

ad modum accidentis realiter distincti et inhaerentis, superaddita substantiae; ita ut substantia sit principium remotum operationis, virtute cuius ipsum accidens operetur; non tamen ipsa substantia per se immediate operetur. Et quidem fieri potest quaestio tum *facti*, tum *necessitatis* et *possibilitatis*: atque de viribus, quae essentialia sint, et de iis, quae non sint essentialia. Quod ad istas specialiter spectat, declarabitur sufficienter in seq. Th. loquimur ergo modo de viribus essentialibus. Nec simpliciter quaestionem facti agimus, cum praesertim huiusmodi factum philosophus a posteriori assequi non valeat: sed habemus quaestionem possibilitatis et necessitatis.

Dicimus ergo quod substantia finita potest esse per se activa, principiumque immediatum suae operationis, absque ope superadditi accidentis, quocum operetur. Ita spiritus esse potest immediatum principium cognitionis et volitionis, sive esse ea ipsa vis quae cognoscit et vult.

Certum est substantiam esse quamdam vim, nam saltem concedendum est eam esse principium remotum operationis: principium autem operationis est vis. Iam vero necessitas distinctionis realis inter substantiam et principium immediatum operationis nulla est. Etenim a) posita hac distinctione, accidens erit principium immediatum operationis: atqui si potest accidens, potest et substantia esse talis: ergo. Prob. consequentia. Nam 1° si accidens potest, ergo entitas finita, cuiusmodi est accidens, potest esse immediatum principium operationis: ergo substantiae, prout est finita, non repugnabit esse principium immediatum operationis. 2° Si accidens potest, ergo et substantia, quae est perfectior, poterit: nam esse immediatum principium operationis perfectio est; ergo.

b) Necessitas distinctionis realis inter substantiam, principiumque immediatum suae operationis, oriretur vel ex eo quod huiusmodi principium *debet esse in genere eodem in quo est actus*, ideoque in genere accidentium: vel ex eo quod nulla substantia creata potest esse *per suam essentiam operans*: sive, ut aiunt, in nulla creatura

*operatio ipsius est eius esse*; vel ex eo quod substantia est una, vires vero plures eiusdem. Verum haec rite accepta probant quidem distinctionem rationis inter substantiam et principium operationis, non vero distinctionem realem. Sane quoad 1<sup>m</sup> dicitur quod vis seu facultas puta intellectus, debet esse accidens, quia, ut fert axioma, *actus et potentia dividunt ens, et quodlibet genus entis*; ideoque *actus et potentia sunt in eodem genere*, actus autem facultatis intellectivae est accidens. At vero, ut illud axioma declarem, cum *potentia* dicitur, duplex potest esse sensus. 1° Potentia dici potest possibilitas rei, quae possibilitas, si res sit aliquid quod non nisi in subiecto esse potest, et ipsa in aliquo subiecto erit: si hoc sensu accipitur *potentia*, *actus* est id quod est: et sensum hunc fundit principium illud: actus et potentia sunt in eodem genere, scilicet: cuius generis est res, eiusdem est et possibilitas huius; ut si res sit accidens, sit possibilitas accidentis, etc. 2° Potentia intelligi potest id quod est receptivum alterius, vel ad aliud ordinatum, quo sensu, ut monet Suarez, melius dicitur *ens in potentia*. Actus ei respondens est id quod capacitatem subiecti vel ordinati explet. Secundum hanc acceptionem huc secundum quosdam redit principium illud: in quovis genere entis (genera sunt decem cf. c. II. pag. 370) est id quod est in potentia, et est id quod est actus: seu paulo aliter: id quod est in potentia atque actus eius continentur sub eodem genere. Hoc principium ita universaliter sumptum a pluribus scholasticis negatur, et negari debet; nam constat substantiam esse immediatum receptivum accidentium, et potentiam activam non esse in genere actionis. Quare a quibusdam temperatum est hoc principium ita ut dicatur: cum ens in potentia est per se ex sua essentia ordinatum ad talem actum, illud ens et hic actus sunt in eodem genere: huiusmodi autem dicunt esse ex. gr. intellectum et voluntatem, quae per se non nisi ad actum intelligendi et volendi sunt ordinatae. Haec quidem responsio ingeniose est excogitata a Card. Cajetano I p. q. LXXVII, a. 1. ut, si fieri posset, infirmaret vim argumentorum Scoti; verum ista distinctio inter ea quae

sint naturaliter receptiva alicuius actus, et ea quae praeterea sint per se ad illum ordinata, fundamento caret. Sane cur anima substantia potest immediate recipere accidentia; qualia ipsi supponunt, intellectum nempe et voluntatem, non autem actus suos? quia, inquiunt, animae essentia non est receptivum essentialiter ordinatum ad ea accidentia; quare non oportet ipsam esse in eodem genere cum illis: intellectus vero est essentialiter ordinatus ad intelligendum. Verum 1° ad quid est anima essentialiter ordinata? an ad hoc ut sit actus corporis? atqui id non est ei essenziale, quia potest esse sine corpore. At cum sit essentia sua spiritus, nequit non esse essentialiter ordinata ad intelligendum et volendum, et ideo ad intellectum et voluntatem, si hae sint facultates distinctae, quia sine illis operari nequit. 2° Cum ex eo quod intellectus est essentialiter ordinatus ad intelligendum, colligitur ipsum esse accidens, sicut actus eius, ideoque distinctum esse ab anima, supponitur spiritum non esse essentialiter ordinatum ad intelligendum, secus et ipsum deberet dici accidens: atqui, praeterquam quod id est falsissimum, ut iam monuimus; haec distinctio duplicis ordinationis supponit quod est in quaestione; supponit scilicet intellectum non esse a parte rei nisi intellectum, non esse ipsam substantiam animae: hoc enim posito, potest ea duplex excogitari ordinatio

Transfertur scilicet a parte rei distinctio conceptuum nostrorum. Cum spiritum apprehendimus solum sub conceptu intelligentis, non concipimus ipsum ordinatum nisi ad intelligendum, cum concipimus sub ratione substantiae, non concipimus ipsum nisi ordinatum ad hoc ut sit et subsistat; cum apprehendimus sub ratione animae, non concipimus ipsum nisi ordinatum ad vivificandum. Sed eadem res est quae his praecisivis conceptibus respondet, nec ii conceptus quatenus praecisivi sunt, praedicantur de re (Th. VII. p. 1.) Porro quod dictum est de hac ordinatione essentiali, quae intellectui prae substantia animae tribuitur, dici potest quoad quodvis aliud immediatum principium operationis: quod ideo asseratur esse in genere accidentis, quia ipsum et non subiectum eius est essentia sua

ordinatum ad actum. Nequit igitur illud effatum *actus et potentia dividunt ens et quodlibet genus entis* eo sensu urgeri ut probetur realis distinctio a substantia principii immediati operationis.

Aristoteles autem Metaph. XII, c. 4 cuius auctoritati innituntur, docet omnium generum esse quidem communia analogice principia, h. e. formam, privationem, et materiam, speciatim vero esse quaedam propria singulorum. Porro id tantum vult dicere: pro quovis genere entis constituendo specialia principia concurrere, non autem quod ea ad eandem generis rationem pertineant. Quod exempla ab eo allata evincunt: ait enim: quemadmodum in colore albedo est forma, nigredo privatio, superficies corporis materia; et lux forma, tenebrae privatio, aer materia. Liquet superficiem et aerem non esse in eodem genere ac color et lumen.

Iam vero secundum hunc sensum, qui ex Aristotele colligitur, accipi potest principium illud: *actus et potentia dividunt quodlibet genus entis*; h. e. quodlibet genus entis duobus elementis constat actu et potentia, quae propria sunt singulorum, propria inquam, quatenus spectant ad constitutionem determinati generis, non quatenus ambo sub eadem generica ratione contineantur. Sic autem acceptum principium nihil evincit contra nostram thesim, imo cum ea apte cohaeret (cf. Suarez M. D. XIV. S. 2°). Ergo hoc primo argumento non evincitur necessitas distinctionis realis inter substantiam et vim operativam.

Ad secundum dicimus quod aequivocatio subesse potest huic formulae: *esse per suam essentiam operans*. Vel enim intelligitur quod iam in II p. significavimus, nempe essentiam suam esse sibi principium sufficiens, ut sit actu operans, absque indigentia alicuius determinationis ab alio: vel intelligitur quod ipsa essentia substantiae, cum in certis adiunctis est posita et ad agendum determinata, ipsa est quae immediate elicit actum, seu operatur. Porro haec duo prorsus diversa sunt, ut patet: nec licet a negatione prioris inferre negationem alterius. Iam vero concedimus quidem primum soli Deo competere; at negamus alterum esse pro-

prium Dei; nec potest ab adversariis assumi ut principium, cum sit ipsa thesis probanda. Et sane quaeri potest an potentia haec distincta, sit aliqua res habens suam essentiam? id profecto affirmandum est, si est aliquid (th. II. p. I). Atqui ea per suam essentiam est operans, nisi in infinitum procedere velis: ergo falsum est quod proprium sit Dei esse per suam essentiam principium immediatum operationis.

Subdebatur quod si substantia est immediatum principium operationis, eius actus erit operatio: atqui actus substantiae est esse, ergo idem erit operari et esse, quod soli competit Deo. Respondemus 1° quod esse est actus cuiuscumque realitatis, sive substantiae, sive accidentis, nam accidens quoque existit. Respondemus 2° distinguendo: actus accidentalis perficiens substantiam prout est principium operationis, erit operatio, *conc.* actus perficiens substantiam prout est per se existens, erit operatio. *neg.* Iam vero 3° tum dicitur quod *idem sit operari et esse*, cum operatio ipsa est essentialis ita ut sit de intrinseca ratione essentiae in se spectatae; ideoque ipsa essentia constituatur operatione. Id porro proprium est Dei cuius essentia realis est ipse actus intellectivus et volitivus. sive ipsa intellectio atque volitio, non tantum per identitatem, sed quatenus actus est de intrinseca ratione essentiae in se spectatae.

Id autem non asserimus creaturis; nam non de operatione, sed de vi seu facultate loquimur: et facultatem quidem essentialem asserimus, sed facultatem in potentia, determinabilem; nullo autem pacto operationem.

Ad tertium facilis est responsio: nam eadem res potest esse una essentia, et multiplex virtute, et ideoque principium plurium diversarumque operationum et effectuum, quorum perfectio simplici modo in causa praecontineatur. Ergo nulla est necessitas realis distinctionis inter substantiam, eiusque principium immediatum operationis.

Atque haec est plurium scholasticorum sententia. Ipse Suarez Metaph. D. XVIII. S. 3, monet quod « ratio (qua probetur distinctio realis inter potentiam activam et substantiam) a priori (h. e. ex rerum naturis) difficile reddi-

tur; quamquam D. Thomas plures probabiles afferat; quas Scotus et alii multis argumentis impugnant: Caietanus vero post Capreolum fuse et copiose satis defendit. Sed id et operosum, et inutile esse existimo, quia revera istae non sunt demonstrationes; neque est cur a prudenti philosopho in re tam abdita expetantur. »

DEMONSTRATIO IV. PARTIS. Quod si quaestio fiat an repugnet vis distincta a substantia; respondemus quod quaedam essentialis vis, ut ipsi scholastici docebant, est certe identica substantiae; at vis, quae sit principium proximum immediatum operationis sitque distincta, manifestum non est quod repugnet. Id pendet ex iis, quae diximus in C. II De possibilitate accidentis physici realis n. 7° Sane huiusmodi vis notas haberet proprias entis realis; nec tamen evidens est eo ipso fore substantiam; nam quatenus est vis talis, esset necessario alterius, alteriusque virtute ageret, illique inesse deberet, ut complementum eius. Cf. quae ibi disputavimus; nec enim alia habemus quae addamus.

Leibnitzius autem in systemate theologico demonstrare contendit vim proximam resistendi, quam antitypiam sive molem vocat; et vim motricem, seu conatum agendi h. e. conatum continuandi motum, esse accidentia realia, sive qualitates absolutas, quae non sunt modi substantiae corporeae, sed aliquid absolutum, et reale ei superadditum. Sunt videlicet, inquit, secundae quaedam potentiae distinctae a materia, et potentia prima agendi, quam alii (nempe veteres) actum primum vocant. Paulo superius statuerat « essentiam corporis consistere in materia et forma substantiali, h. e. in principio passionis et actionis: substantiae enim est agere et pati posse. »

Leibnitzii demonstratio ad hos syllogismos revocatur. 1° secundae potentiae possunt coerceri et intendi primis mantibus: atqui quae coerceri et intendi possunt aliis mantibus, sunt ab his realiter distincta; ergo. 2° His potentiis mutatis realis mutatio contingit substantia manente; atqui id postulat eas esse a substantia realiter distinctas; ergo. 3° Universim necesse est vel dari accidentia realia